

Veenhoperkogge Boekje 9, December 2005

Inhoud:

Lopend verder	2
Maria-oord vervolg	7
Bevrijdingsfeest augustus 1945	14
De hemel was vol condensstrepen	16
Een mooi cadeau	18
Ledenlijst	20

Vereniging 'Hemony'

voorzitter: D. Schuijtemaker.
secretaresse: C. Bouwman
penningmeester: J. de Reus
redactieleden Veenhoperkogge:
G. Busman
J. van der Lee.
J. de Reus.

correspondentieadres:
Drecht 11,
1633 HZ Avenhorn. 0229-542479.
E-mailadres: j.de.reus@hccnet.nl

op internet zijn wij te vinden op:
<http://hemony.geschiedenisbank-nh.nl>

1 maal per jaar in december
verschijnt 'Veenhoperkogge'.

Contributie € 6,- per jaar
Giro rek.nr: 4548306
t.n.v. Historische Vereniging Hemony,
Avenhorn.

copyright 2004.
voor het overnemen van artikelen
is schriftelijk toestemming nodig.

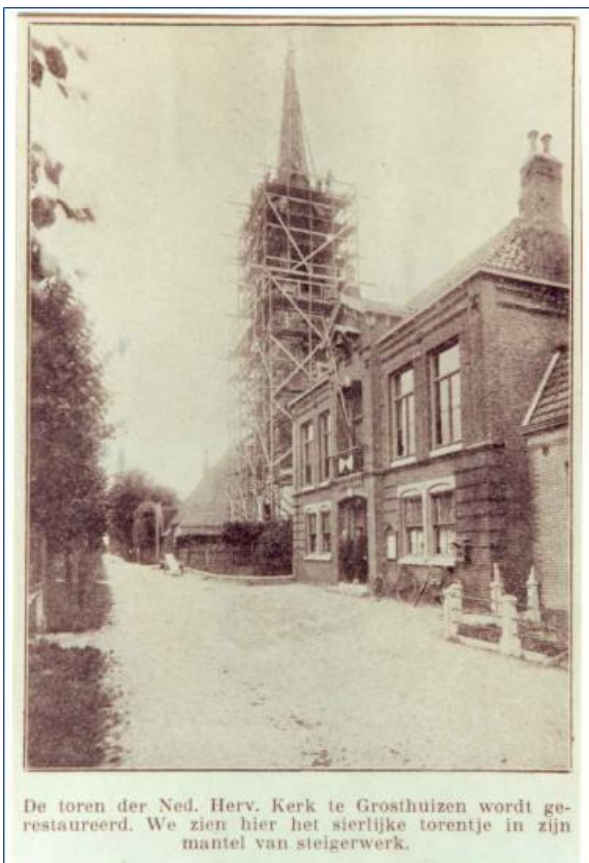
oplage 150 exemplaren.

LOPEND VERDER

Op mijn tiende verjaardag kreeg ik van mijn grootmoeder "omoe Briek" (omdat ze naast de kaasfabriek woonde) een nieuwe fiets. In 1934 liep ik dus nog naar haar toe. Omdat mijn moeder haar was deed, was "wassie hale" en "wassie brenge" een wekelijks terugkerende boodschap. Dat "wassie" zat dan in een krant gepakt en was vastgebonden met een touwtje. Zij woonde wat verder oostwaarts bij haar ongetrouwd gebleven broer Jan en zuster Neeltje. In het achterhuis van nummer veertig had zij een kamer met twee bedsteden en een keuken waarin de haard was.

Voorbij de school passeerde ik eerst de boerderij nr. 71 waar Kees Visser en Geertje Duijves boerden. Zij hadden twee dochters, waarvan er één in Amsterdam woonde. In de crisisjaren van 1932-'33 verkochten zij hun boerderij met het land dat er tegenover lag aan de diaconie. Zij behielden er zelf hypotheek op waarvoor jaarlijks een rente en een aflossing werd verrekend met de pachtsom die zij verschuldigd waren aan de diaconie voor nog andere gepachte landerijen. Na hun dood erfde de dochter in Amsterdam de hypotheek. Als jong diaken ging ik jaarlijks naar Amsterdam, zij woonde op het adres Rembrandtsplein 1, om de rente en de aflossing te brengen. Ik weet nog heel goed hoe ik de eerste keer, ik was toen 23, heb moeten zoeken naar dat huisnummer op dit bekende en drukke plein in zo'n grote stad.

Naast de in 1992 helaas verbrande boerderij stond de Grosthuizerkerk op een terp (restveen). Deze werd in 1874 gebouwd op de plaats van een oude en toen bouwvallige kerk, die al van 1662 was. De kerk stond heel dicht op de weg met een hoge hardstenen trap naar een bordes dat naar de voordeur leidde. De kerk was te groot voor de gemeente van Grosthuizen. Er waren wel 180 zitplaatsen en bedoeld om er ook Avenhorners in te kunnen ontvangen. Hun kerk aan het West was ook heel bouwvallig en plannen om deze twee kleine gemeenten samen te voegen en daarvoor één nieuwe kerk te gebruiken waren al ver gevorderd. Ten slotte werd deze samenvoeging toch afgeblazen. In 1962 werd de Grosthuizerkerk weer wegens bouwvalligheid gesloopt.

De toren der Ned. Herv. Kerk te Grosthuizen werd al in 1930 gerestaureerd. De Grote kerk werd in 1874 gebouwd en bestond dus nog maar 55 jaar. De bouwkundige toestand is nooit erg goed geweest. Jan Ooms voerde het restauratiewerk uit en leverde er een niet gespecificeerde nota voor in. Alleen een totaalbedrag was voor de kerkvoogden reden om toch een specificatie te vragen. Ooms antwoord hierop was: "Dan valt de totaalprijs wel hoger uit", waarop de kerkvoogden niet verder aandrongen.

Foto D. Schuijtemaker.

Er tegenover in een grote pastorie woonde dominee Buiskool. Hij was in 1927 gekomen uit Paramaribo, zijn vrouw zagen we niet veel. Ik herinner me haar zittende, weggedoken in een warme bontkraag, in de domineesbank, binnen

het doophek als er eens per drie weken een kerkdienst was. Hun drie zoons bezorgden het dorp meer levendigheid. Zij reden met hun vaders auto en hadden een motorfiets (stoomfiets). Dominees auto stond in de schuur bij het café van Klaas Bakker en Arie Leegwater was zijn chauffeur. Dagelijks liep hij wel het dorp op en neer. De gemeente Avenhorn werd ook door hem bediend evenals de gemeente Scharwoude. Betje de Greeuw die tegenover hem woonde en kosteres van de kerk was, nadat haar moeder dat meer dan 40 jaar deed, was de huishoudelijke hulp en naaister in de pastorie. Arie Leegwater die dominees chauffeur was, was ook zijn tuinman. De pastorie had een grote, maar heel slechte en puinrommelige tuin. Een oudere pastorie die er nog tot in de twintiger jaren had gestaan was bij de sloop niet al te best opgeruimd geworden.

Naast de kerk was het gemeentehuis nr 68. De benedenverdieping was de woning van Betje de Greeuw, "tante Betje" zeiden wij, omdat ze ook bij mijn moeder de naaister was. Naast kosteres was Betje ook conciërge van het raadhuis. Ik was graag bij haar, ze kon mooi schrijven en tekende en waterverfde dan met me. Ze kookte ook heel lekker en verzorgde maaltijden voor bijzondere ontvangsten op het raadhuis en op de tweemaal 's jaars gehouden schouwdagen voor de kerkenraad. In de consistoriekamer diende zij dan op in mooi serviesgoed. Ik maakte deze maaltijden nog een paar keer mee. Er werd dan vanaf twee uur 's middags geschouwd, om zes uur gegeten en om acht uur vergaderd. Arie de Reus, een kleine pachter van kerkenland roeide ons, de schouwheren, naar de verschillende losliggende landerijen in de Woudpolder (tussen Grosthuizen en de Jaagweg) en in het Berkhouterveld (door de Kerkenbrug, achter de Naamsloot). Aan de andere kant in de Polder Beschoot lag Jaap Liets met zijn roeibootje klaar om de "heren" van het éne naar het andere losse landje te brengen. Gecontroleerd werd er dan op net onderhoud van het gepachte; stekels, brandnetels, pinksterbloemen, kropaar en hondsbos, alsmede slechte ontwatering waren doornen in de ogen der schouwheren. Op de verdieping van het raadhuis was de raadzaal met voor een hek publieke plaatsen. Jan de Groot was burgemeester der gemeente Avenhorn en met de wethouders Dirk Kamp (protestant) en Piet Laan (katholiek) vormde hij het college van B&W. Meneer De Vries, die naast het schoolplein woonde, was gemeentesecretaris en had zijn secretarie in het enige kamertje naast de raadzaal in het gemeentehuis. Later ± 1939 kwam "meneer" Ligtenberg er als jonge administratieve hulp bij. Hij was in de kost bij Gerrit Reijnders op het West, die ook gemeenteraadslid was. Even heeft hij nog verkering gehad met Reijnders dochter Tine. Op het achtererf van het raadhuis was nog een schuurtje waarin tante Betje uien kookte en vis bakte. Deze bereidde zij niet in haar keuken in het raadhuis wegens geuroverlast. Ik ging wel bij haar eten als ze uien had klaargemaakt. Mijn moeder deed nooit iets met uien en voor mij was het dus een traktatie.

Naast het gemeentehuis is het dubbele huis dat we 'rijst en bessensaphuisjes' noemen nr 67 en 68. Het is heel goedkoop gebouwd van witte kalkzandsteen en gevoegd met rode specie. Ze waren gebouwd door en in eigendom bij Dirk Schuitemaker Gerritzoon. Het linkerdeel ter huisvesting van zijn financieel behoeftige zuster en het rechterdeel voor een los arbeider van hem, Jan de Reus, die erbij ook een klein zelfstandig gemengd bedrijfje had. Zijn vrouw was Trijntje Rus en hun ongetrouwde dochter Anne was kraamverzorgster in onze dorpen. Zij zou op oudere leeftijd nog trouwen met Arie Leegwater, de chauffeur, tuinman van dominee Buiskool. Er waren veel kleine zelfstandigen met vier tot zes koeien, een perceeltje bietenland en hooiwinnend van dijken en wegbermen.

Ernaast, nu Grosthuizen 62 en 61A was het dubbele huisje van Kees de Jong, links en Jan Leegwater, rechts. Bij Jan Leegwater en zijn vrouw Antje van Dalen woonde nog hun eerdergenoemde zoon Arie. Zij vertrokken in 1936 naar de Jaagweg in Avenhorn. In hun huisje vestigde zich toen Willem Groen (Buikie), een ongetrouwde tweelingbroer van Simon Groen, die we straks zullen tegenkomen. Willem was een los arbeider, eerder woonde hij in de oostelijke helft van het huisje van Dirk, Trijntje en Neeltje van de Broek, verderop in de berm van Grosthuizen. Later woonde Willem nog een paar jaar in de noordoostelijke kamer bij Dorus van der Gulik. Genoot hij misschien kost en inwoning bij de hoofdbewoners?

Ook Kees de Jong was een klein zelfstandig boertje, evenals Hen (H.C.) de Reus die met zijn vrouw Co de Greeuw, een zuster van "tante Betje" daarnaast woonde in het op restveen, hooggebouwde huis van timmerman, aannemer Arie Hoek. In een schuur achter zijn huis stonden 's winters zes koeien. Zoals bij al deze kleine boeren waren deze schuurstallen donker, vaak geblindeerde raampjes, en uiterst vochtig en warm. Dat gaf blank vlees en bevorderde de groei. De timmerwinkel van Arie Hoek, daarvoor Kees Hoek, die een oom was van Hen de Reus heeft nog veel jaren naast het huis gestaan. Arie Hoek zetten later zijn timmerzaak voort aan Het Hoog in Avenhorn. Zijn laatste werk werd de bouw van mijn vaders varkensschuur in 1930. Arie zou in 1962 als hulp van Gerrit Langenberg, de timmerman, de in de oude pastorie te bouwen kerkzaal maken.

Tegenover Hen de Reus boerde op nummer 60 Simon Groen. Zijn boerderij had veel los land en het melken, het verweiden van schapen en koeien, het hooi- en grastransport werd per praam en schuit gedaan. Van Simon Groen

werd wel gezegd: "Lieve Heertje bij de weg, de duvel in huis". Wij kenden hem alleen van "bij de weg". Hij was dan een allervriendelijkste man, die dagelijks op een damesfiets naar de kerk in De Goorn fietste. Op damesfietsen reden wel meer oudere mannen; zij hadden op oudere leeftijd het fietsen geleerd. Tussen de boerderij en het hek dat aan de weg stond, stonden in een dikke laag witte schelpen vier grote bolvormig geknipte dwergpalmen (buxus), waarop vrouw Groen hand- en theedoeken en sokken en andere wollen kleren droogde. Groen had aan de overkant in zijn oude boomgaard een varkensschuur met zeugen die de vrijheid kregen in de boomgaard en in de wegsloot.

Nummer 59 was het renteniershuis van nummer 54. Het zou veel later de naam 'De Beukhorst' krijgen. Dirk Lourenszoon Schuitemaker (geen familie van schrijver dezes!) bouwde het huis in 1871 voor zich en zijn vrouw Hiltje Rol. Voor hun derde dochter Trijntje bouwde hij tegelijkertijd de boerderij nummer 54, toen Trijntje trouwde met Jan Slot. Later gingen Trijntje en Jan Slot er rentenieren toen hun dochter Hiltje Slot ging trouwen met Jan de Groot en zij op de boerderij kwamen. Toen Jan de Groot burgemeester werd betrok hij het mooie huis met Hiltje Slot en werden Pieter Otjes en Neeltje Schuitemaker pachter op nummer 54. Het was toen 1935.

Tegenover nummer 59 op een stukje van Simon Groens boomgaard stond het schoenmakerijtje van Klaas Groen (bijnaam was Klaas Pik omdat hij veel op stukjes pek kouwde). Hij was een zoon van Piet Groen, die een broer was van Simon en Willem. Piet en zijn ziekelijke vrouw heb ik nog gekend. Zij lag in een ziekbed voor het raam van het kleine huisje, dat het arbeiderswoninkje was van de boerderij van Groen. Klaas had als kind een verbrijzeld been opgelopen en moest voortaan een zittend beroep uitoefenen.

In het schuurtje achter het huisje had hij zijn werkplaats. Eerst met een hondenkar en later met een fiets met één trapper haalde en bracht hij zijn werk. Af en toe een borreltje te veel gaf veel kleur aan ons en zijn leven.

Pieter Otjes en Neeltje Schuitemaker op de grote boerderij nr 54 waren voor ons oom Piet en tante Nelie omdat Nelie de zuster was van mijn vader. De verstandhouding tussen hen en mijn vader en moeder was bij wisseling goed tot zeer slecht. Ik heb wel bij ze gelogeed en herinner me dat ik 's avonds, door de brongasverlichting en de brongasverwarming heel gauw last van slaap kreeg. Natuurlijk een ernstig zuurstofgebrek!

Aan de overkant staat het dubbele huis nr. 55 en 56 waar in 1934 links de timmerzaak van Gerrit Langenberg en Trien de Haan was. Trien was Gerrits knecht. Zij waren kinderloos en heel sociaal levende mensen. Gerrit hielp jaarlijks bij ons met de opbouw van het staltje in mei. In oude boerderijen was alles dan net weer even schever geworden zodat er met een zaag, met wiggen en met stophout het zomeroptrekje weer fatsoenlijk kwam te staan. Gerrits laatste werk was in 1954 de grote opknapbeurt van "Mijn Genoegen" voordat mijn vrouw en ik er in november introkken met onze inmiddels geboren dochter Anna Marie. Van de grote bouwkosten kon ik in januari 1955 (nota's kwamen één maal per jaar!) fl 2.000,- niet betalen. Tegen een rente van 2% kreeg ik van Gerrit Langenberg een jaar uitstel.

In de rechterhelft van dit dubbele huis woonde het gezin van Jan Ooms en Aaltje Hottentot met hun vier kinderen. Jan Ooms was toen al een bekend wegebouwer met veel werk in heel Noord-Holland. Als wij met vader en moeder met de auto naar moeders familie in Waterland gingen lazen we "Ooms" op materiaal langs weggetjes in Zunderdorp, Holysloot en Schellingwoude. Met hun jongste dochter Marie doorliep ik de lagere school in Grosthuisen en beleefde ik de oorlogsjaren en de bevrijdingsfeesten. Jan Ooms leefde heel sociaal en was zeer betrokken bij het dorp, de school en de kerk.

Op nummer 53, de grote crème gepleisterde boerderij woonden Dirk Pieterszoon Schuitemaker en Trijntje Kooi. Zij waren kinderloos en Hen (H.C.) de Reus was er arbeider. Dirk Pieterse deed de administratie en de kaashandel voor de kaasfabriek "Welgelegen", die we verderop nog tegenkomen. In 1936 stierf hij aan kanker; een ziekte die achter de hand, fluisterend werd genoemd. Voor mij de eerste keer dat ik van deze ziekte hoorde. Trijntje Kooi was een wat teruggetrokken vrouw. Je zag haar bijna niet en korte tijd na Dirks dood hield ze boelhuis in de dars en op het erf van overtollige spullen en gereedschappen. Ik was daarbij en herinner me dat Hen de Reus op zolder staand de spullen aan het publiek toonde. Mijn moeder kocht toen een nikkelen koffiepote. Toen vertrok Trijntje Schuitemaker naar de Beemster waar ze bij haar broer ging wonen.

"Mijn Genoegen" heeft huisnummer 52 en is de plek waar onze familie zich in de 17e eeuw al neerzette. Op mijn wandeling naar grootmoeder in de jaren '34-'35 was na Klaas Schuitemaker en Annie Kistenmaker die er maar twee jaar woonden met hun kinderen Jaap en Annie, de boerderij bewoond en beboerd door Maarten Visser en Antje de Jager. Oom Maarten en tante Antje zeiden wij. Maartens moeder was Geertje Schuitemaker, een achternicht van mijn vader. Met hun kinderen Gre, Rein en Annie gingen wij naar school. Bij hen in huis, in de zijkamer, woonde "blinde oom Dirk". Een blinde neef van mijn grootvader. Hij had zich in de boerderij ingekocht voor fl 10.000,-. Wie pachter werd moest "blinde oom Dirk" verzorgen. De boerderij was toen eigendom van een achternicht van

mijn vader. Van haar kocht ik in 1949 deze plaats. "Oom Dirk" was toen al naar "Huize Avondlicht" verhuisd. Nadat mijn vrouw en ik met onze dochter Anna Marie in de herfst van 1955 de boerderij betrokken werden Dieuwertje, Catharina en Jacob er nog geboren. Vermeld moet worden dat wij er de beste herinneringen aan hebben gehouden.

Het smalle passaat tussen de dubbele arbeiderswoning en de enkele, rechts op de foto kon niet blijven bestaan toen in de late zestiger jaren de dorpsweg met drie meter verbreed werd. Deze plek is nu het parkeerterreintje bij de melkstal van Jaap Schuijtemaker. Achter het huisje rechts is de rijtuigschuur "wagenkamer", die het nette gerij van de familie Schuijtemaker herbergde. Foto D. Schuijtemaker.

Naast de boerderij in de boomgaard en in de berm staat het dubbele arbeidershuisje nr 51. Destijds woonde Maarten Vissers arbeider Bertus Alles er met zijn vrouw en hun geadopteerde zoon Herman "Alles" in de linkerhelft. In de rechterhelft heb ik de ongetrouwde Piet Schuijtemaker gekend. Hij was een broer van "blinde oom Dirk" en was in 1909 zelfstandig (met een huishoudster) gaan boeren op 12 morgen land dat van "Mijn Genoegen" werd los gemaakt. Voor zichzelf bouwde hij de boerderij waar in 1936 Cor Jonker en Aagje Kok zijn gaan boeren.

Er tegenover, ook in de berm, stond het derde arbeiderswoningkje dat bij "Mijn Genoegen" hoorde. Daar woonde ± 1935 het gezin Schoorl. Een aan tbc lijdend gezin. De vrouw en hun zoons Jan en Henk heb ik gekend, liggend in een "tentje". Een houten ziekenhokje dat "op de zon" kon draaien om de genezing te bevorderen. Zulke patiënten moesten groeien en buiten liggen. Naast dit huisje stond een grotere wagenschuur, een ruime stalling voor rijtuigen, behorend bij "Mijn Genoegen".

Op de Grote Werf, een perceel land langs de weg en behorende bij "Mijn Genoegen" waren vanaf 1901 drie huisjes en een kaasfabriek gebouwd. In het eerste nr. 48 woonde Klaas Knol met zijn vrouw Marie Blokker en hun drie dochters: Trui, die dienstbode bij de dominee was, Marie en Jannie. Klaas Knol was een kleine zelfstandige met ± 8 koeien en bietenland. Bij de verkoping van de boerderij van Jan Smal, tegenover café "De Grost" kocht hij in 1935 nog eens vijf morgen land en een boomgaard. "Klaas Knol boert niet zo slecht" heb ik wel horen zeggen.

In het tweede huis nr. 47, het middelste woonde Kees Knijn. Ikkik of ikkerdekik werd hij genoemd omdat hij stotterde. Hij lag veel overhoop met zijn burens en werd ook van alles en nog wat beschuldigd. Ook hij had drie of vier koeien en een bouwte met bieten.

In het derde huis nr. 46 werd eerst door de weduwe Nieuwekamp en later door de vrouw van Janus de Jong een kruidenierswinkeltje gedreven. De weduwe Nieuwekamp vertrok naar Scharwoude en Janus de Jong, die kaasmaker op de kaasfabriek Welgelegen was, trok er met zijn vrouw, die de huishoudster van Piet Schuijtemaker was geweest, in. Zij kregen één zoon Piet. Mijn grootmoeder haalde haar boodschappen bij vrouw De Jong.

De kaasfabriek nu in 2004 nr 42-44, ook wel zoetfabriek genoemd, stond op het meest oostelijke deel van "De Grote Werf". In 1901 stichtten zes boeren deze coöperatieve kaasfabriek. "Zoetfabriek" omdat er aanvankelijk alleen kaas werd gemaakt. De 's morgens afgeroomde avondmelk en de volle ochtendmelk werd door de boeren per ketten-, honden- of paardenkar naar de fabriek gebracht. Een grote verlichting gevend aan veel en zwaar vrouwenwerk op de boerderij. Het karnen (zuur!) bleef voorlopig nog vrouwenwerk op de boerderij. Ik herinner mij dit nog; mijn moeder aan het boter wassen en zouten in de kelder. Dit gebeurde éénmaal per week. Achter in de fabriek was een kleine woning waar de chef kaasmaker Klaas Visser, zijn vrouw Trien Homan, die een achternicht van mijn grootmoeder was en hun dochter Trien woonden. Schooljongens, die uit Scharwoude, mochten de afgesneden, maar oh zo flauwe, kaasrandjes opeten en later soms ook karnemelk drinken. De emmer kaasrandjes en een bus karnemelk met een kroes stonden dan bij de buitendeur. Mijn grootvader was één van de zes oprichters en had zo een heel laag lidmaatschap, later busnummer, vijf! Later "erfde" mijn vader dit nummer. Was wel een "statussymbool".

Tegenover de kaasfabriek was in 1901 de boerderij gebouwd nr. 41 voor de ongetrouwde Piet Schuijtemaker. In 1934 kocht Oom Piet Kok (broer van mijn grootmoeder) deze boerderij met 12 morgen land voor zijn dochter Aagje en haar aanstaande man Cornelis Jonker. Zij kregen na een paar overleden kinderen twee zoons Jacob en Cornelis Pieter. Voor Aagjes moeder, tante Grietje, werd later een woninkje aan de boerderij gebouwd.

In de boerderij Grosthuizen 40 woonden toen ik jong was in het voorhuis de ongetrouwd gebleven broer Jan en zuster Neeltje van mijn grootmoeder Antje Schuijtemaker-Kok. Oom Jan en tante Neeltje waren zoals dat heette "wat bijzonderig". Ze konden het leven, de maatschappij niet helemaal bijhouden. Oom Jan boerde op 8 morgen land en huurde er nog 4 morgen van zijn zuster Neeltje bij. Ik ging er al direct na mijn lagereschooltijd op woensdag- en zaterdagmiddag heen om hem wat te helpen. Hij boerde met 7 of 8 koeien die ik 2 x per week uitmestte. Er waren ± 12 schapen. Zijn bedoening was geheel afwijkend van wat gangbaar was. Zo ook tantes huishouding. Omdat zij een erfom en -tante waren durfde eigenlijk niemand goed in te grijpen, bang hen te beledigen. Ik bewaar heel goede herinneringen aan ze, hoe vreselijk de omstandigheden bij hun soms ook waren.

Het voorhuis van de familie Kok. Neeltje staat in de voortuin. In het achterhuis, een stolp, woonde mijn grootmoeder, Antje Schuijtemaker-Kok. Haar broer en zuster, Jan en Neeltje, bleven na hun vaders dood in 1921 in het voorhuis wonen. Zowel bij mijn grootmoeder als bij oom Jan en tante Neeltje heb ik veel hand en spandiensten verricht. Ik was er graag.
Foto D. Schuijtemaker

Grootmoeder, die normaal van geest en handelen was, bewoonde de woning in het achterhuis en verpachtte haar boerderij aan het westeinde van Grosthuizen aan mijn vader en moeder. Ze kwam uit een gezin van acht kinderen, waarvan er zes getrouwd waren. Ze onderhield met hen allen en met al haar tantezeggers een heel goede band. Ik heb heel veel verhalen van haar gehoord. Verhalen uit de familie, uit het dorp, uit haar eigen leven. Verhalen die me heel dierbaar zijn en me heel rijk hebben gemaakt.

D. Schuijtemaker

MARIA-OORD (vervolg)

Inwijding

Vanzelfsprekend moest de datum van de officiële inwijding van Maria-oord een feestdag van Maria zijn, omdat zij de patronesse van de nieuwe stichting was. Aanvankelijk was 2 februari 1939, feest van Maria Lichtmis, gepland, maar dit zou niet lukken en daarom werd het 11 februari, feestdag van de Verschijning van O.L. Vrouw te Lourdes. Hieronder het verslag van deze heugelijke dag zoals opgeschreven in de kroniek. Omdat het m.i. een prachtig tijdsbeeld geeft, heb ik het lange, maar gloedvolle verslag onverkort overgenomen.

"En zo brak dan eindelijk de zo vurig verlangde dag aan, dat Maria-Oord zou worden ingewijd. De dag, dat de God van Hemel en aarde, Zijn Huis in bezit zou komen nemen, om er voortdurend te blijven wonen te midden Zijner bevoorrechte bruiden. Op Zaterdag 11 Febr, feestdag der Verschijning van O.L. Vrouw te Lourdes, na de inwijding van kapel en altaar, luidde voor de eerste maal het klokje van Maria-Oord, ten teken, dat de plechtige eerste H. Mis, opgedragen door den Hoogeerw. Heer Jacobs, Deken van Wervershoof, een aanvang nam. Door de Zusters werd gezongen de H. Mis van Christus Koning. Als gasten waren aanwezig, de eerw. Zuster M. Thérèse als afgevaardigde van de Z.E. Moeder Priorin, de eerw. Priorin M. Antonia van Obdam, de eerw. Priorin M. Liduina van Amsterdam en de eerw. Zr. M. Werenfrida uit Obdam; de heren Molenaar en Snelder, resp. architect en aannemer der nieuwe stichting.¹⁷

Onder de H. Mis werd door de Hoogeerw. Celebrant een predicatie gehouden, waarin Hij de Zusters gelukwensde met hun nieuwe woning, die nu ook Gods woning was geworden, doordat over enige ogenblikken hun Goddelijke Bruidegom hier onder broodsgedaante zou aanwezig komen, om voortaan met Zijn Bruiden onder hetzelfde dak te verblijven. Hij sprak den wens uit, dat Maria-Oord een oord van liefde en vrede, en bijgevolg een oord van diep, innig geluk mocht zijn, vanwaar stromen van genade en zegening zouden uitgaan, vooral over de parochie, waarin 't gevestigd is. Hij wees op 't voorbeeld van onzen H. Vader Dominicus, Die brandde van ijver voor de zielen, en zo een vurige navolger van Jezus Christus was, en wekte de Zusters op, dit lichtend Voorbeeld na te volgen in hun eigen leven.

Nadat de H. Mis beeindigd was, gingen allen naar de feestelijk versierde recreatie-zaal, waar de koffietafel gereed stond. Hier nam nogmaals de Hoogeerw. Deken het woord en onderstreepte nog eens, wat Hij in de kapel reeds gezegd had, en sprak tevens de hoop uit, dat nu ook spoedig de hartewens van de Z.E. Heer Pastoor in vervulling mocht gaan, en hier binnenkort ook de zo broodnodige meisjesschool mocht tot stand komen. Vervolgens wenste ook de Z.E. Heer Pastoor de Zusters van ganser harte geluk met het grote gebeuren, n.l. de intrede van de Goddelijke Meester in dit huis, van nu af Zijn huis. Hij feliciteerde de Heren Architect en Aannemer met 't welslagen van den bouw van dit mooie huis. Voorts heette Hij den edelachtbaren Heer Burgemeester Best van Berkhout, het dagelijks Bestuur dezer gemeente, en de eerste Wethouder van de gemeente Avenhorn, die inmiddels waren binnengekomen, van harte welkom, en bedankte het gemeentebestuur van Berkhout nog eens bijzonder voor de correcte en degelijke wijze, waarop Het steeds alle zaken behandeld had, en waardoor alles zo'n vlot verloop had gehad. Aan den Wethouder van Avenhorn verzocht de Z.E. Heer Pastoor, om Zijn hartelijken dank nog eens over te brengen aan 't gemeentebestuur van Avenhorn voor de welwillendheid destijds betoond door 't verlenen van subsidie aan de bewaarschool.

Hierna nam de edelachtbare Heer Burgemeester het woord en wenste de Zusters geluk met de officieele ingebruikname van 't mooie klooster en sprak de hoop uit, dat 't werk der Zusters in Zijn gemeente rijke vruchten mocht dragen.

Door de eerw. Zr. M. Thérèse werd nu nog een woord van dank gesproken namens de Z.E. Moeder Priorin. Op de eerste plaats aan de Z.E. Heer Pastoor Jansen, maar verder ook aan allen, die op enigerlei wijze aan de totstandkoming van deze Stichting hadden medegewerkt.

Onder leiding van de Z.E. Heer Pastoor werd nu door de aanwezige Heren het gehele huis bezichtigd.

's Namiddags werd door Zijneerw. een kort Lof gecelebreerd, waaronder nog een opwekkend woord door Hem tot de Zusters werd gericht. Hij wees erop, dat Zij als de eerste bewoonsters van Maria-Oord den grondslag moesten leggen voor een vurige en degelijke kloostergemeenschap. Hij hoopte, dat in dit klooster tot in verre toekomst zou blijven voortbestaan een traditie van blijmoedig en plichtgetrouw kloosterleven. Van offerzin en zelfverloochening, vooral ook van onderlinge eensgezindheid en zusterlijke liefde, kortom van alle deugden, die een sieraad van een kloostergemeente kunnen zijn, voortspruitende uit een vurige liefde tot God, Die de grote stuwkracht van hun religieus leven moest zijn. Na het Lof werd dan het overige deel van het huis ingewijd. Processiesgewijze trokken de Z.E. Heer Pastoor, gevolgd door de Zusters het gehele huis door; terwijl door den Priester de verschillende vertrekken met wijwater werden besprenkeld, werd de psalm "Miserere" gezamenlijk gebeden, en herhaald, totdat de inzegening was afgelopen. In de kapel teruggekeerd werden nog de beelden gewijd en hiermede was de plechtigheid ten einde.

Tot besluit nog een paar uurtjes gezellig recreatie."

Kloosterleven in Maria-oord

Aan zuster Mariëtte heb ik de vraag voorgelegd hoe het dagelijkse leven van de zusters in Maria-oord er uit zag. Zoals te verwachten, was het kloosterleven vrij streng geregeld, met voor alle activiteiten vaste tijden

Afb. 10. De Goorn 1962 Na gedane arbeid is het goed rusten.

Koffie pauze voor de docenten van de huishoudschool.

V. l. n. r. Siny Maathuis, zr. Laurentia, zr. Vianney, zr. Mariëtte en zr. Guala.

en meerdere keren per dag gemeenschappelijk gebed. Om half zes stonden de zusters op, waarna om zes uur in de kapel de kruisweg werd gebeden en aansluitend gemediteerd. Vervolgens ging men naar de parochiekerk voor de H. Mis van zeven uur en pas daarna werd er ontbeten in de refter. Rond acht uur ging iedere zuster aan haar eigen werk. Tien uur werd er in de refter een kopje koffie gedronken. Aanvankelijk diende dit stilzwijgend te gebeuren, naderhand is deze regel versoepeld en mocht er ook gepraat worden. Tussen twaalf en één werd er warm gegeten in de refter en aansluitend gebeden in de kapel. De in het onderwijs werkzame zusters gingen daarna terug naar school, de overige zusters dronken eerst nog een kopje thee. Om vier uur werd er in de refter gezamenlijk een kop thee gedronken met daarbij een snee brood. Vervolgens werkte men tot aan het eind van de middag. Zes uur was het koorgebed in de kapel, waarbij onder meer het rozenhoedje werd gebeden en ook gemediteerd (als er lof was in de kerk, ging men daar naar toe en verviel het rozenhoedje). Rond zeven uur stond het avondeten op het programma. Vanaf acht uur was er recreatie in de recreatiezaal en aansluitend om negen uur het avondgebed. Om half tien gingen de zusters naar bed en werd het licht op de gang uitgedaan. De kamers (cellen) zelf hadden oorspronkelijk geen lampen, maar ontvingen alleen (gang)licht via het bovenlicht boven de kamerdeur. Na half tien nog lezen, schrijven of anderszins, was dus niet mogelijk.

Maria-oord in oorlogstijd

Over het algemeen is Maria-oord de oorlog redelijk goed doorgekomen, zeker in vergelijking met andere kloosters van de congregatie. De twee kloosters in Indonesië werden het zwaarst getroffen door de oorlog: de Hollandse zusters zouden drie jaar lang in Jappenkampen worden geïnterneerd, met alle verschrikkingen zoals hongerodeem van dien. "Aangepast aan de door oorlog en distributie zeer veranderde omstandigheden ging het

leven op Maria-Oord spoedig weer zijn gewone gang. (...) Vooral in deze tijden mochten de Zusters ondervinden, hoezeer de bewoners van de Goorn het op prijs stelden, Zusters in hun midden te hebben. Meer dan één kwam bezorgd vragen, of de Zuster[s] nog geen gebrek hadden aan 't een of ander. De mensen maakten elkaar erop attent om eens om de Zusters te denken. En er waren weken, dat er niet één dag voorbijging, waarop niet de een of de andere, soms meerderen op één dag hun stoffelijke blijken van welwillendheid in den meest uiteenlopende vorm aan 't Zusterhuis deponeerde." Dankzij de hulp van de plaatselijke bevolking is er in Maria-oord nooit gebrek aan levensmiddelen geweest, en konden zelfs de medezusters van het klooster in Amsterdam met voedsel geholpen worden. Ook vanuit het klooster in Obdam worden de Amsterdamse zusters geholpen: "t Is gebeurd, dat Zusters op een gammele fiets met 'nonploffbanden' en beladen met ruim honderd pond, het lange, moeizame eind naar Amsterdam reden."¹⁸

Hoewel er tijdens de oorlog nooit voedselgebrek is geweest, ontkomt ook Maria-oord niet aan de gevolgen van de oorlog. In de zomer van 1943 wordt door de Duitse bezetter het angelusklokje weggehaald, nadat al eerder de drie klokken van de parochiekerk waren verwijderd om tot wapentuig te worden omgesmolten. De kroniek beschrijft deze gebeurtenis op beeldende wijze: "De vijand sloeg zijn begerige klauwen grijpend om zich heen!

Afb. 11. Detail rechterzijgevel. Tot de zomer van 1943 hing hier het angelusklokje (foto d.d. 24-7-2004).

Zo kwam het dat het oog der Duitschers op ons klein Angelus klokje was gevallen! Op zekeren morgen hield een grote vrachtauto met vier stevige mannen met ladders en touwen bewapend, halt voor de kloosterdeur! Het was om het klokje te doen. Een aangrijpend moment was het inderdaad! Reeds vier en een half jaar had het met zijn liefelijk geklep de gelovigen aangezet tot het bidden van het Angelus en wel drie keer per dag! Nu werd het bestemd om tot kogels vergoten te worden."

De verslechterende omstandigheden in de winter van 1944 zijn ook in Maria-oord merkbaar: "De oorlog werd steeds nijpender; ontnam ons 't electrisch licht en gaf ons geen brandstof. Dat was erg voor de school; de leerschool gaf 'n groot gedeelte v.d. winter vrij; de bewaarschool hield zo lang mogelijk vol, maar de naaischool dacht aan de examens van '45 en gaf niets vrij.

Met stijve vingers kan men niet naaien en daar komt Zr. M. Engelm[unda] met heel haar hebben en houden bij ons in de recreatie huizen. Ieder begrijpt wat dat zeggen wil! In Maart '45 vertrekt de hele stoet weer naar eigen atelier, gelukkig."

Over eventuele onderduikers in Maria-oord is mij niets bekend. Wel vermeldt de kroniek dat er in januari 1945 twee evacués in Maria-oord logeren, de paters Lambermond en Waanders.

Nog voor het einde van de oorlog wordt vanwege de toenemende werkzaamheden het aantal zusters uitgebreid van 8 naar 10.

De jaren vijftig

*"Zoals rondom ons in de buitenwereld alles vooruitgaat en vernieuwd wordt, zo ook in ons kleine klooster Maria Oord"*¹⁹

Eén van de hoogtepunten na de oorlog is in 1948 de viering van het 100-jarig bestaan van de congregatie in Neerbosch. "Grote feesten worden daar gevierd, waarbij alle Zusters worden uitgenodigd, ieder Convent op z'n aangewezen dagen. Met vreugde werden deze reizen ondernomen. Voor 't Convent, dat wat ver woonde, gingen twee dagen heen."

In november 1950 wordt de lang verwachte nieuwe meisjesschool St. Agnesschool, waarvoor de plannen door de oorlog waren opgehouden, in gebruik genomen. "Als Hoofd der School had Zeereerw. Moeder Priorin, Zr. M. Rafaëla aangewezen, die met grote ijver het werk op zich nam met behulp van Zr. M. Auxilia en drie dames onderwijzeressen." In 1951 komt ook zuster Cunera uit de Langeboom de meisjesschool versterken, waarmee het aantal zusters in Maria-oord stijgt tot 14. Nog datzelfde jaar wordt cv aangelegd. Daarvoor waren de kapel en cellen onverwarmd, hetgeen niet altijd een pretje was gedurende de wintermaanden. De nieuwe Agnesschool wordt reeds twee jaar na de bouw met twee lokalen vergroot tot zes lokalen. Blijkbaar is ook De Goorn en omgeving niet ontkomen aan de babyboom van vlak na de oorlog. Ook worden in datzelfde jaar 1952 de strenge regels voor familiebezoek versoepeld, tot grote vreugde van de zusters. "En nu komt daar onverwacht een buitengewoon bericht, dat Zusters, wier Ouders niet meer kunnen reizen, of wier Ouders beiden, of één van beiden reeds 75 jaar zijn, 24 uren naar huis mogen, naar het Ouderlijk huis; noem dat nu maar niet buitengewoon. Door menige Zuster is daar nog vóór het eind van '52 van geprofiteerd." Behalve familiebezoek worden vanaf de jaren vijftig ook andere uitjes mogelijk. "Zomer '54 staat ook in het teken van reizen maken.- Schoolreisjes niet alleen - maar ook de Zusters gaan per auto uit - naar Soesterberg - in Den Haag bij onze Zusters souperen - Madurodam bezichtigen - door Alkmaar rijden om de buitengewone stadverlichting te bewonderen etc.- een prachtige reis - bij uitzondering van een zeer mooie, warme zonnedag genoten." Het jaar erop staat zelfs een buitenlandse reis op het programma, zij het met een religieus karakter. "Vier van ons dozijn hebben een bedevaart naar Lourdes gemaakt, waaronder ook Eerw. Priorin Servula. Allen zijn buitengewoon enthousiast over de reis- het verblijf bij grot- kruisweg en lichtprocessie. Het heeft zo ingeslagen, dat de Goorn nu zelf een grot rijk is met een ingemetselde steen uit die van Lourdes." In de zomer van datzelfde jaar 1955 gaan tien zusters met pastoor Lemeer en pater Boerbooms naar de passiespelen in Tegelen. "Het was die dag Snik-snik heet (de meesten zaten midden in de zon)." Augustus 1958 bezoekt priorin Elisabeth Nederpelt met enkele zusters de wereldtentoonstelling in Brussel. Diezelfde maand gaan alle zusters een dagje naar de bossen bij Apeldoorn.

Behalve uitjes, moet er natuurlijk ook gewerkt worden (en gebeden). Er zal wat geboend, gepoetst en geschrobd zijn in Maria-oord. Maar ook op dit gebied gaan de zusters met hun tijd mee: moderne huishoudelijke apparaten, waaronder een boenmachine, doen hun intrede en zorgen voor een aanzienlijke verlichting van de dagelijkse werkzaamheden. Vooral na de komst in 1954 van priorin Servula ("een splinternieuwe Priorin uit de Krayenhofflaan") wordt nieuwe huishoudelijke apparatuur aangeschaft. "Om te beginnen komt daar al een nieuwe machine in huis, die brood- vlees- groente etc. zo prachtig snijdt, dat geen sterveling het na kan doen- nu komt vandaag of morgen ook een nieuwe Centrifuge in ons bezit- 't zijn kostbare stukken wel is waar- maar het werk gaat beter en vlugger. De tijd houdt van opschieten." Twee jaar later volgen "een nieuwe vleesmachine- en wasmachine en een breimachine. Een boenmachine hadden we reeds. Alles gaat hier dus machinaal, en nu is ons huis voorzien van stromend water een genot voor oud en jong.

Met de mode doen we ook al mee- met Pasen kregen we allen een nieuwe kap, die we voortaan moesten dragen. Alle Zusters vinden het fijn- licht en lucht en leuk model, dat de oren wel eens pijn hebben, dat ondervinden we allen, maar dat krijgen we op de koop toe."

Afb. 12. Maria-oord gezien vanuit het zuiden. De lage uitbouw is het in 1961 vergrote washuis. Erboven de twee bogen van het overdekte terras dat in 1957 verkleind werd voor de bouw van een badkamer met douche (foto d.d. 24-7-2004; vergelijk met afb. 8 voor de oorspronkelijke situatie).

Ook het klooster en de inrichting ondergaan de nodige vernieuwingen: twee nieuwe kasten en een nieuwe tochtdeur (1953), een nieuw altaar (1955), vierpersoons tafeltjes in de refter ter vervanging van de lange kloostertafels (1957), een badkamer met douche op de plaats van het overdekte terras rechtsachter op de verdieping (1957; afb. 12), olie- in plaats van kolenstook ("een enorme tijdsbesparing") en nieuwe verlichting in kapel en recreatie (1958). Eind 1958 wordt de ziekenkamer ingericht tot studeerkamer en alle cellen opnieuw geschilderd. Ook alle plafonds in Maria-oord, tot dan donkerbruin, worden gewit

"Ook over het jaar 1959 is wel het een en ander te vertellen. In dat jaar kregen we televisie, eerst een hele poos te leen van de firma Beets uit Avenhorn, later mocht Priorin de televisie zelf aanschaffen. Dat dit een hele vooruitgang is, vooral voor ons die erg achteraf wonen en moeilijk ergens kunnen komen, zal iedereen begrijpen. Onze recreatiekamer werd helemaal gemoderniseerd, geschilderd, nieuwe gordijnen, nieuwe vloerbedekking, gemakkelijke leuningstoelen, enz. Een pick-up met mooie grammofonplaten draagt ook bij tot deze gezelligheid en tot de culturele vorming van de zusters, waarvoor vooral ook Priorin Elisabeth zoveel gedaan heeft. In het washuis werd een moderne automatische wasmachine geplaatst, en een centrifuge."

Hoogtepunten in het kloosterleven zijn de huiselijke en kerkelijke feesten. Zo viert de 79-jarige zuster Henrica in november 1959 onder grote belangstelling haar diamanten professiefeest. De familie schenkt als feestcadeau een kazuifel van goudbrokaat bestemd voor de kapel.

De jaren zestig tot heden

De omzetting van de V.G.L.O. (voortgezet gewoon lager onderwijs) in een nieuw te bouwen landbouwhuishoudschool aan de Pieter Grootstraat brengt in 1960 de nodige extra drukte met zich mee in Maria-oord. De nieuwe school krijgt de naam Elisabeth, omdat deze heilige de patrones is van de dienstbaarheid en ter herinnering aan de oprichtster van de huishoudschool, priorin Elisabeth Nederpelt. Mei 1960 wordt het 25-jarig bestaan van de kleuterschool gevierd en tevens dat zuster Pancratia vanaf het begin aan deze school verbonden is. "Dit feest is door de parochianen van de Goorn en vele oud-leerlingen luisterrijk gevierd." Enkele maanden na het feest wordt de bij de jeugd geliefde zuster Pancratia overgeplaatst naar Obdam om daar aan de kleuterschool te gaan werken. Of de verhuizing op haar verzoek plaats vindt, blijkt niet uit de kroniek. Wel dat overplaatsingen regelmatig plaatsvinden en soms onverwachts. Zuster Mariëtte vertelde me in dit verband dat als je ergens goed functioneerde, je dat maar beter niet kon zeggen, want des te eerder vond het moederhuis je elders nodig. In 1961 nog wordt Maria-oord wegens ruimtegebrek vergroot. "Er werd aangebouwd, een spreekkamer, 3 slaapkamertjes, een flinke naaikamer en een garderobe met toiletten. De keuken werd gemoderniseerd en opnieuw ingericht, we kregen een ruime provisiekast en het washuis werd wel tweemaal zo groot (afb. 12 en 13). De refter, waar we ook uitgegroeid waren, werd iets vergroot evenals de kapel. Priorin had zolang gedacht en

gemeten, dat alles zo praktisch en eenvoudig mogelijk kon gebeuren. Ons toch al erg mooie huis is door deze verbouwing nog gerieflijker en gezelliger geworden." Na de uitbreiding biedt Maria-oord onderdak aan zo'n 18 zusters.

Tien jaar later is de situatie drastisch gewijzigd: het klooster is niet meer te klein, maar juist te groot voor het inmiddels sterk gedaalde aantal zusters.

Afb. 13. De linkerzijgevel met op de begane grond de aanbouw met lessenaardak uit 1961 (foto d.d. 16-8-2004; vergelijk met afb. 9 voor de oorspronkelijke situatie).

Begin 1972 verhuizen drie van de vier overgebleven zusters naar een nieuwbouwwoning aan de Overdorpstraat (zuster Dorothea vertrekt naar elders om haar moeder te gaan verzorgen). Maria-oord krijgt vervolgens een nieuwe bestemming als gezinsvervangend tehuis. Na ruim 25 jaar als zodanig dienst te hebben gedaan, is het gebouw in 2000 met veel gevoel voor stijl verbouwd tot kantoor-, expositie- en woonruimte. Hopelijk gaan toekomstige eigenaren met even veel respect om met dit voor De Goorn zo gezichtsbepalende gebouw.

Jos van der Lee

Naschrift:

Dit artikel is geschreven in de zomer van 2003. Helaas mocht de laatste wens niet in vervulling gaan: de nieuwe eigenaar Triversum heeft in december 2004 het pand verbouwd, waarbij onder meer het oorspronkelijke karakter van de voorgevel en de kapel is aangetast.²⁰

Noten

¹⁷ De letter "M." staat voor Maria, de eerste naam van iedere zuster Dominicanes van Neerbosch.

¹⁸ *Gedenkboek van de zusters Dominicanessen van Neerbosch bij het eerste eeuwlij van het bestaan der congregatie*, p. 111.

¹⁹ *Kroniek Maria-Oord*, het jaar 1956.

²⁰ Op de jongste geschiedenis van Maria-oord zal ik niet verder ingaan, omdat er in de pers al uitgebreid aandacht aan is besteed (zie o.a. het NHD Dagblad voor West-Friesland van 23-9-2004, 8-12-2004 en 15-12-2004).

Geraadpleegde bronnen

- Centraal Bureau voor Genealogie (Den Haag), persoonskaart Nicolaas F.A. Molenaar
- Gemeentearchief Den Haag, beeldarchief
- Interview met zuster Mariëtte Smits (De Goorn) juni 2003
- Nederlands Architectuurinstituut (Rotterdam), bibliotheek

- Westfries Archief (Hoorn), archief parochie O.L. Vrouw van de Goorn, inventarisnummers 86 en 126

Allerheiligste Rozenkrans te De

Geraadpleegde literatuur

- Blijdenstein, Roland, en Ronald Stenvert, *Bouwstijlen in Nederland 1040-1940*, Nijmegen, 2000.
- *Gedenkboek van de zusters Dominicanessen van Neerbosch bij het eerste eeuwlij van het bestaan der congregatie*, Neerbosch, 1948.
- Goudeau, J.J.W., *Kerken in Noord-Holland 1800-1940. Provinciale monumenten Noord-Holland*, Haarlem, 1991.
- Karstkarel, Peter, Rienk Terpstra en Ab Warffemius, *Nicolaas Molenaar, Sneek 1850 - 's-Gravenhage 1930*, tentoonstellings-catalogus, Leeuwarden, 1977.
- Koopmans, Botine, en Jan A. van Oudheusden (eindred.), *Architectuur en stedenbouw in Den Haag 1850-1940*, Zwolle, 1994.
- Kroniek Maria-Oord, onuitgegeven manuscript.
- Lambermond O.P., C.H., *Bij het derde eeuwfeest der Dominicanen in De Goorn*, Nijmegen, 1936.
- Lee, P. van der, *Kroniek 350 jaar parochie De Goorn o.l.v. Dominicanen o.p.*, De Goorn, 1986.
- Neefjes, Jacques e.a., *100 jaar St. Victorkerk. Jubileumboek uitgegeven bij gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Sint Victorkerk te Obdam*, Obdam, 1992.
- *Het R.K. Bouwblad. Veertiendaagsch tijdschrift voor bouw- en sierkunst. Officieel orgaan der Algem. Katholieke Kunstenaars- (1961).*
- *vereniging*, jaargang 9 (1937-38), 10 (1938-39), 11(1939-40) en 28
- Rosenberg, H.P.R., Christiaan Vaillant en Dick Valentijn, *Architectuurgids Den Haag 1800-1940*, Den Haag, 1988.

Herkomst afbeeldingen

- afb. 2 C.H. Lambermond O.P., *Bij het derde eeuwfeest der Dominicanen in De Goorn*, Nijmegen, 1936, tussen p. 88 en p. 89.
- afb. 5 *Het R.K. Bouwblad. Veertiendaagsch tijdschrift voor bouw- en sierkunst. Officieel orgaan der Algem. Katholieke Kunstenaars- vereniging*, jaargang 9 nr. 19 (april 1938), p. 274.
- afb. 6-9 *Het R.K. Bouwblad. Veertiendaagsch tijdschrift voor bouw- en sierkunst. Officieel orgaan der Algem. Katholieke Kunstenaars- vereniging*, jaargang 11 nr. 2 (augustus 1939), p. 28-29.
- afb. 10 zr. Mariëtte Smits, De Goorn
- overige afb. Jos van der Lee, De Goorn

BEVRIJDINGSFEEST AUGUSTUS 1945

Berkhout

Bevrijdingsfeesten. - Het Oranje-comité te Berkhout vergaderde j.l., Dinsdag over de bevrijdingsfeesten, welke te Berkhout zullen plaats vinden op 31 aug, 1 en 2 sept. a.s. In samenwerking met andere plaatselijke Oranjeverenigingen en met Avenhorn zal er een grote optocht worden georganiseerd op vrijdag 31 augustus, waaraan o.a. door pl.m. 40 plaatselijke verenigingen zal worden deelgenomen. De route wordt als volgt: 9 uur opstellen Kerkebuurt, afrit 9.30 u., Hulkerweg, Grosthuisen, Avenhorn, Goorne, Berkhout, Keern, Bobeldijk, Spierdijk, ontbinden Goorne. Vrijdagavond: avondfeest met voordrachten

Augustus 1945 optocht bevrijdingsfeest buurtvereniging, op de achtergrond de boerderij van Arie Zijp, nu Gerrit Zijp op 't West.

Op het kruis staat GEDENK HEN DIE VIELEN 10 mei 1940.

Op de 1^e rij van l. nr. r. Truus Pater, ?, Hes (Vlaar)-Floris, ? (Koning)-Floris, ?, Corrie (Vader) Bakker, Aagt Floris.

Op de 2^e rij, ?, Truus Klaver ?, Trien (Knijn)-Koning, Jo (Rossenaar)-Floris, Hes (Bron)-Floris, ? Bakker, Zus (Sjaan)

Bakker. Menner: ?

(foto fam Potveer)

Zaterdagmiddag: volks- en kinderspelen. Zaterdagavond: avondfeest m.m.v. buurtverenigingen. Zondagmiddag: Allegorische optocht en zondagavond slotfeest. Er zal een intekenlijst circuleren waarop de comité-leden reeds f 295,- tekenden. Ook zal men verzoeken om prijzen af te staan voor de te organiseren wedstrijden. De vergadering, welke een prettig karakter droeg, werd door voorz. Bergsma te middernacht afgesloten.

(Vrije Hoornse Courant 22 aug. 1945)

Op de achtergrond het huis van Jaap Mul nu Jan Mul West 49.

Op de foto zien we van l.n.r. Truus Koning jnd, met op de fiets hulde aan prinses Beatrix. Jo van Schagen, met op de fiets hulde aan prinses Irene. Bets Blank, met hulde aan prinses Margriet. Truus Pater, met hulde aan K.H. prins Bernard. Gre Mul, met hulde aan H.K.H. prinses Juliana. Amsterdams meisje met hulde aan H.K.H. Wilhelmina.
(foto fam Potveer)

Avenhorn. Bevrijdingsfeesten.

Vrijdagmorgen verkonde een heraut te paard door hoorngeschal dat het bevrijdingsfeest een aanvang had genomen. Regenvlagen droegen het geschal verder en ieder, die zijn hoofd buiten de deur stak liet zijn lip op het vestzakje zakken. Moest zó de inzet zijn en de optocht beginnen, of zou men het uitstellen? Het moest en zou doorgaan en gelukkig, 't werd goed weer.

Hierna volgde koraalmuziek van "De Verwachting" op Het Hoog. Door het weer en de drukte, die ieder al had voor het feest, was er weinig belangstelling. Bij het raadhuis werd de muziek herhaald waarna de burgemeester, mr. Diepenveen, het openingswoord richtte tot de vele aanwezigen, erop wijzend hoe moeilijk de tijdsomstandigheden nog waren, doch dat er ook wel degelijk reden was tot feestvieren. Verder wees spr. erop dat, op één uitzondering na allen weer behouden waren wedergekeerd. Onze gemeente was er dus best vanaf gekomen.

Met een "Leve de Koningin" en een driewerf hoera werd de rede besloten.

Te Scharwoude was nu de optocht inmiddels opgesteld en met die van Berkhout voorop, trok men de gemeente door. Het weer werd iets beter en er was grote belangstelling. Vooral de jongeren, die een optocht enkel maar "van zeggen" kenden, waren enthousiast. Dat Avenhorn geen slecht figuur sloeg is af te leiden uit het feit, dat van de 16 prijzen van deze gezamenlijke optocht, er zeven door Avenhorn werden behaald.

Ook de versiering en de vele erepoorten konden er zijn. Bij de één kwam de ernst, bij de ander de humor tot uiting.

's Avonds was er bal met attracties in de zalen van Koning en Kwadijk.

2e dag: Kleuters en de schoolgaande jeugd verzamelden zich op Het Hoog en trokken in optocht naar de schoolspeelplaats te Groshuizen. Nadat eerst onder leiding van het hoofd der O.L.S., de heer G. v. Loon enige vaderlandse liederen op uitstekende wijze waren gezongen, volgden kinderspelen.

's Middags werd de kinderfilm "Dik Trom" vertoond en daar hebben ze zeer van genoten, zodat ze opgetogen de zaal verlieten, die direct werd bezet door de mensen van 15 tot 80 jaar en laten we eerlijk zijn ook dié genoten.

De gymnastiekvereniging "Voorwaarts" gaf des morgens een demonstratie op het feestterrein die keurig was verzorgd. 's Avonds was er de voordrachtwedstrijd in de zaal van den heer Koning, opgeluisterd door het amusementsorkest "O.K.V." uit Kolhorn. Allen dit orkest maakte de avond al tot een waar genoegen en de stilte en het applaus bewezen dat 't publiek goede muziek weet te waarderen. Aan de voordrachten werd door 15 personen deelgenomen. Ook al wat verder ten gehore werd gebracht verwierf eveneens een hartelijk applaus.

In de optocht een wagen met de tekst Winter 1944-1945 Honger en Koude, achterop Hulde aan de Geallieerden en Help het Rode Kruis. Op de bok met hoed Bertus Alles met kinderen Antoon Bakker,?, Jaantje Bakker met matrozenpak achterop een Bakker. Op de fiets Cor Pronk.

(foto fam Potveer)

Aan het einde van deze avond bracht burgemeester Diepenveen een hartelijk woord van dank voor de prachtige muziek welk door O.K.V. ten gehore was gebracht en hoopte dat O.K.V. hier nogmaals zou optreden. De heer Kaper, leider van het gezelschap, dankte voor de hartelijke woorden. Vermoedelijk zal reeds a.s. Zaterdag deze avond worden herhaald. 3e dag: 's Middags was er een gecostumeerde voetbalwedstrijd; daarna volgden volksspelen en des avonds gekostumeerd bal met muziek van 'dانسorkest "The New Rythm Kids" uit Zaandam. Voor dit bal-masqué was bijzonder grote belangstelling. 'n Zestig paren namen er aan deel en het was dan ook een lust voor de ogen deze bonte kleurenpracht gade te slaan. Een drom van belangstellenden sloeg dit kleurenspeel gade. De jury had een buitengewoon moeilijke taak. Onder dreigende regenvlagen was het feest ingezet en onder een schitterende sterrenhemel werd het beëindigd.

(Vrije Hoornse Courant 5 sept. 1945)

Jan de Reus

DE HEMEL WAS VOL CONDENSSTREPEN.

Dat was wat dhr. Floris steeds weer opmerkte tijdens de oorlogsjaren. Hij woonde aan het West en was 16 jaar toen de oorlog eindigde.

De Engelse bommenwerpers kwamen vanaf de Mijzen aanzetten en verdwenen in de richting van Hoorn, zo ongeveer langs de huidige Koningsspil. Om de bommenwerpers vlogen een aantal Spitfires ter bescherming. De vliegtuigen hadden extra brandstoftanks aan boord en als die leeg waren werden ze afgeworpen en kwamen ze al ronddraaiend naar beneden. Hij heeft er verschillende zien vallen.

Boven Purmerend kwam er ook een keer een volle naar beneden. In het huis waarop hij neerkwam was de vrouw des huizes juist pannenkoeken aan het bakken en het laat zich raden wat er gebeurde; het huis brandde tot de grond toe af.

Op een zaterdagavond in november 1941 werd een Engels vliegtuig boven de Mijzen beschoten en kwam neer op het land van Schilder in Berkhout. De bemanning kwam om. Bij Spierdijk kwam een bommenwerper die op de terugreis was in de problemen en stortte neer, ook van die bemanning bleef niemand in leven.

Bij Piet de Koning in de Beemster ploegde een Engels vliegtuig dat neergeschoten was een tientallen meters lange voor vlak naast de boerderij. Eén van de vliegers werd opgepakt door de Duitsers, een andere wist te ontsnappen door dwars door het land richting Ursem te vluchten, waar hij uiteindelijk bij bakker Spil belandde waar hij weer een beetje op verhaal kon komen en zijn kleren kon drogen. Wat er verder met deze man gebeurde? Misschien heeft de ondergrondse zich over hem kunnen ontfemen.

Op de bouw aan het werk.

Het dagelijkse leven ging toch voort en dus werd er hard gewerkt op de bouw. Terwijl ze daar in de zomer van '43 bezig waren zagen ze een bommenwerper over Avenhorn aankomen en die werd boven de Mijzen neergeschoten. Voor hij de grond raakte spatte het vliegtuig uiteen en de brokstukken lagen in de wijde omtrek verspreid. Ook werd de boerderij van Jan Rood getroffen die in vlammen opging. Een jaar later was het weer raak. Een Engelse bommenwerper werd door Duits afweergeschut neergehaald en terwijl de machine al cirkelend naar beneden kwam sprongen er één voor één bemanningsleden uit. Van één weet hij dat die door de Duitsers is opgepakt, over het lot van de anderen weet Nic. niets. Diezelfde dag stortte er ook een vliegtuig neer in de Beemster aan de Wormerweg.

Later in de oorlog waren er minder crashes omdat de geallieerden toen meer de baas werden in het luchtruim.

Honger

Het gezin Floris met 11 kinderen had ondanks de oorlog geen gebrek aan eten er werden zelfs in het laatste oorlogsjaar twee Rotterdamse jongetjes in het gezin opgenomen van 4 en 8 jaar.

Er stond een koe op stal en ze verbouwden hun eigen piepers, tarwe, groenten enz. Zo kon er aan de mensen uit de steden die op hongertocht langskwamen ook nog wat gegeven worden of geruild voor artikelen.

Uit Den Haag kwam familie van het dienstmeisje van dokter Koppes met een bakfiets naar het dorp om wortels en aardappelen te halen. Andere mensen trokken van huis naar huis en vroegen overal een of twee aardappels of iets anders eetbaars.

Op een avond kwam er een heel oude en vreselijk magere man aan de deur om eten. Ze gaven hem een maaltijd. Hij was meer dood dan levend, maar ging toch weer verder. Ze waren eigenlijk blij dat hij weer weg was.

Aan de ringdijk lag op een gegeven moment een schuit met petroleum en voor wat tarwe kon je daar wat brandstof krijgen. Een andere hongertochter bood zijn klompen aan voor wat eten. Achteraf bleken de klompen van een dorpsgenoot te zijn die ze eerder weer als ruil had gegeven. "Hij loopt op mien klompen".

Niet iedereen was eerlijk, begrijpelijk ook in die omstandigheden. Tijdens het begin van de hongertochten mochten de mensen overnachten in de loods van Simon Laan, maar toen daar gereedschap verdween dat elders als ruilmiddel werd aangeboden werd hij toch wat voorzichtiger met het verlenen van onderdak.

Vorderingen en razzia's

Als er in het dorp een razzia dreigde voor de jonge mannen werden die vooraf gewaarschuwd door een "goede" NSB'er zodat ze de polder in konden trekken naar de verschillende bouwersboetjes. Waar nu zo ongeveer van Zijl's benzinestation is was zelfs een boetje dat permanent bewoond werd o.a. door Jan Kramer.

De Duitsers vorderden ook fietsen en wie zijn fiets niet tijdig in een sloot of in de hooiberg of onder ouwe troep had verstopt was hem dan dus kwijt. De bezetter deed dat werk trouwens niet zelf maar haalde iemand van zijn land en dwong hem om langs de huizen te gaan.

Dat lot trof ook Arie Smal. Hij werd gedwongen om van De Goorn tot Het Hoog fietsen te vorderen en was ook zijn eigen fiets daarmee kwijt. Toen hij echter bij het eindpunt klaagde "Hoe moet ik nou weer naar mijn bouw " kreeg hij zijn fiets terug.

Het eind is in zicht

Op 2 mei 1945 kwamen de bommenwerpers die zakken meel afwierpen. Alles werd verzameld op het land van Hannes Kramer in de Mijzen. De ondergrondse liet er bij bakker Pater broden van bakken en iedere inwoner kon één brood krijgen. Dat bleek toch iets te royaal, zodat er per gezin weer een of meer broden teruggehaald werden. De verdeling werd zo eerlijk mogelijk gedaan

In de laatste weken schoten Engelse jagers op alles wat zich met voertuigen op straat bevond en zo werd op de Jaagweg een auto van Ooms doorzeefd en werd de melkwagen van Siemon Laan beschoten waarbij hij zelf een kogel in zijn been kreeg en alle melk verloren ging. Tijdens zo'n schietpartij maakte je als je op het land aan 't werk was natuurlijk ook zo snel mogelijk dat je op een veiliger plekje kwam.

We hebben veel beleefd in die jaren zegt mijn gesprekspartner, maar vergeleken bij de steden zijn wij er goed afgekomen. Toch is je, ook na zestig jaar, heel veel van die tijd bijgebleven.

Met dank aan dhr. R.Floris, Avenhorn.

Greet Busman.

EEN MOOI CADEAU

Een kleinzoon van Simon IJsbrand Bakker die aannemer was op Het Hoog te Avenhorn, bracht me een tegeltableau. Twaalf wat gehavende tegels in een zware lijst. Ik mocht er een plaatsje voor bedenken. Het tableau stelt Het Hoog voor in $\pm$ 1920. De timmerzaak van Siem Bakker staat prachtig op de tegels afgebeeld.

Ik ken het tableau al sinds 1934. Een grote brand legde de houten woningen, drie wooneenheden en een voormalig postkantoor en de hele timmerwinkel in de as.

Tegeltableau links voor restauratie, rechts na restauratie (40 x 30 cm).

Foto J. de Reus

Bakker bouwde voor zichzelf weer een groot huis, dat ook weer drie wooneenheden kreeg. Gedurende de bouw ervan woonde hij met zijn vrouw, "tante Suuz" en hun zoons Wim en Dick in een grote woonschuit die achter aan het erf lag. In die woonschuit hing al dit wat afgebladderde tableau. Was het uit de brand gered, of teruggevonden? Het lijkt me een cadeau t.g.v. een veertig jarig huwelijk van Siems ouders, Willem Bakker, ook al aannemer, en Marijtje Langedijk. Marijtje bewoonde de achterste woning in het grote houten pand. Ze was al zwaar dement, "kinds" zeiden we toen en scharrelde veel op Het Hoog. Opoe Bakker vermaakte kinderen door ze aan te spreken met het rijmpje:

*"Geef op je hand, verkoop je land, land en zand, huis en hof,
paard en krof, kalf en koe, en een heel klein kieteltje toe".*

waarbij ze het kind in de handpalm kriebelde.

Vele jaren verzorgde tante Suuz haar kindse schoonmoeder. In de oorlog '40-'45 moest ze zich behelpen met jute zakken om opoe's incontinentie te verzorgen.

Later in het mooie nieuwe huis, "het huis met de luiken" op Het Hoog kreeg het tableau weer een plaatsje boven de suitedeuren in hun kamer; nog steeds in wat gehavende toestand.

Het is inmiddels heel mooi gerestaureerde en zal een plaatsje krijgen in de nog te restaureren consistoriekamer in de kerk aan het West in Avenhorn.

Waarom voor mij dat "tante Suuz"? Suze le Clercq was een dochter van het bekende hoofd der school in Avenhorn Dirk le Clercq en Hilletje Nieuwenhuizen. Zij bewoonde het grootste deel van de drie-onder-een-kapwoning. Achter woonde opoe en voor aan Het Hoog was het voormalige postkantoor en nog een woning. Mijn vader en moeder trouwden 21 september 1923 en konden pas 1 mei 1924 naar de boerderij in het Westeinde van Grosthuizen. Vaders zuster en zwager Neeltje Schuijtemaker en Pieter Otjes pachtten toen nog van grootmoeder Schuijtemaker. Zij vonden een huurplaats in het oosteinde van Bobeldijk. Van september tot de verhuizing op 1 mei huurden vader en moeder de woning aan Het Hoog en sloot moeder een vriendschap met tante Suuz die tot moeders dood in 1954 zou standhouden.

Meester Le Clercq was na zijn pensioen in 1927 gaan wonen in Beverwijk. Mijn moeder en tante Suuz waren met de NACO-bus een dagje naar Beverwijk te gast. Een dag waarop zich op Het Hoog het drama van de brand afspeelde. Als zevenjarig jongetje was ik er bij. In de late namiddag kwamen de twee vrouwen met de bus over de Beemsterbrug weer Avenhorn binnen rijden. Bij het zien van de rokende puinhoop van tante Suuz haar huis begonnen ze heel hard te gillen. Een gegil dat onlangs nog werd gememoreerd, nu Aagje Kuin, de kappersdochter die naast Hotel Avenhorn woonde, licht dementerende bij onze dochter in "Huize Anna" woont. Zij was in 1934 elf jaar.

Op het tableau zien we heel vaag de hardstenen putten die op Het Hoog lagen om bij hoog ringslootwater een extra waterkering te kunnen plaatsen. Een klein bordje links van de voordeur vermeldt Post- en telegraafkantoor. De grote D op het puntschot van de doorrijstal die bij café "Welgelegen" van Daan van Wijngaarden hoorde, is van "Dunlop" een reclame van het er tegenovergelegen garagebedrijf van Hermen Beemster. Een bijna overbodige aanbeveling als je bedenkt dat er in 1930 nog maar vijf auto's in de hele gemeente Avenhorn reden!

D. Schuijtemaker.

Ledenlijst

Avenhorn

J.M. Blankendaal
C. Bos
P.J. de Boer
T.C. Bouwman
M. Braas-Manshanden
B. Deen-Leek
J.N. Dekker-Blank
P. Dikstaal
W. Geel
J.C. Gerritse
H.W. van der Gulik
A. Henneman
W. Jonker
G. Kramer-Porsius
T.H. Laan
C. Laan-Leek
J.C. van Maanen-de Boer
F. Potveer
J. de Reus
E. Rus
D.W. Schoenmaker
E.J.N. Seuren
T. H. Smal
H. Vlaar-Floris
K. Vink
G. Weel
T.W. Wever

Beemster

C. Schuijtemaker
A.M. Schuijtemaker

Berkhout

J.J.M. Besseling
V.M. Dekker
J.R. Peereboom
G.J.M. Zonneveld

Ede

H. Brinkman

Den Haag

Th. Bosma

Dronten

Frankrijk

G.M. Spaans

Instellingen

Archief WF Gemeenten Hoorn
Gemeente Avenhorn
Hist. Perspectief
Ver. Oud Hoorn
Westerkoggenland
R.D voor Monumentenzorg
Westfries Genootschap
Historische Kring Ursem

A.E. van den Berg-Schuijtemaker

De Goorn

A.Blank
A. Blom
J. Dekker
N. Dekker
C. Hoek
J. Jurjus
N. Koning
B. V Kooten
Co Laan
G. v.d. Lee
J. v.d. Lee
F.H. de Rooij
W. Smal
J.T. Wijker-van Diepen
Grosthuisen
Y. Aafjes-van der Gaast
J.J. Bierman
K.J. Bierman
R. Bouwman
G. Busman
G.G. Dolfing
L. van Efferen
T.de Jong-Beemsterboer
M. Knijn-Beemsterboer
J.H. Leeuw
W.J. Mans
D. Rinkel
H. van Rooijen
mevr N. Ruiter
mevr. P. Ruiter
H.J.A. Ruiter
D. Schuijtemaker
D.C. Schuijtemaker
J. Schuijtemaker.
N. Smal
C.J. Weesie
M. Weesie
M. De Wit-Belkom
S.R.E. Ydo

E. Zuidland

'Gravenpolder

J. Spaans

Heerhugowaard

T.H. Hollenberg

Hensbroek

E.D. Dekker

Hoorn

M. Beemster

mevr. Beoletto-Moerbeek

H. Cornelisse-Beuving

Midwoud

H. Nijholt

M. de Reus-Klok

Oudendijk

M. Kalf

A. de Reus

Scharwoude

M. Bolluit

mevr. Dikstaal-Beemster

J. Dolfing

B. Klaassen

C. Mekkering

A. Koole

J. v.d. Oever

A.A.M. Vader

G.P. Vlaar

P. Weel

R. De Wit

H. v.d Zee

Spanbroek

L. Vendel

Ursem

K. De Reus

Valburg

A.M.J. van Eyck-Plasmeijer

Zwaag

K.D. Goverts

Zwolle

P. de Reus